

EDUKACJA MUZYCZNA I ZAJĘCIA ARTYSTYCZNE

Teresa Wójcik

współautorka publikacji, uczestnik projektu „Wdrożenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego wszystkich typów szkół – Komponent: Przeszkolenie wojewódzkich ekspertów przedmiotowych”.

Piotr Kaja

– nauczyciel, kompozytor, aranżer, muzyk, edukator. Autor i współautor wielu publikacji, m.in.: programów nauczania muzyki, podręczników szkolnych, przewodników metodycznych, śpiewników oraz multimediiów. Autor koncepcji edukacji muzycznej w kształceniu zintegrowanym oraz koncepcji edukacji muzycznej w klasach zerowych. Współautor nowej Podstawy programowej w zakresie edukacji muzycznej. Współtwórca Ogólnopolskiego Programu „Twórczy Nauczyciel – Twórcza Edukacja” oraz pomysłodawca Letnich Szkół dla Nauczycieli (m.in. Letniej Szkoły Artystycznej). Autor programu studiów podyplomowych z zakresu Sztuki. Członek zespołu nominowanego do WORLD SUMMIT AWARD 2007 za najlepszy projekt e-learningowy w Polsce. Redaktor programowy platformy edukacyjnej www.eduskrypt.pl

Grażyna Kilbach

współautorka publikacji, uczestnik projektu „Wdrożenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego wszystkich typów szkół – Komponent: Przeszkolenie wojewódzkich ekspertów przedmiotowych”.

Spis treści

1. Planowanie pracy dydaktycznej nauczyciela	2
2. Podstawa programowa przedmiotu – zajęcia artystyczne	2
3. Przykłady scenariuszy zajęć z muzyki i zajęć artystycznych	4
SCENARIUSZ I. Zajęcia artystyczne – Chór szkolny	4
SCENARIUSZ II. Zajęcia artystyczne – Klub melomana	5
SCENARIUSZ III. Zajęcia artystyczne – Mój region, moje korzenie	6
SCENARIUSZ IV. Zajęcia artystyczne – Muzyczne studio nagrań	7
SCENARIUSZ V. Zajęcia artystyczne – Zespół taneczny	8
SCENARIUSZ VI. Zajęcia artystyczne – Zespół instrumentalny	9
SCENARIUSZ VII. Zajęcia muzyczne w gimnazjum – Muzyka filmowa	11
SCENARIUSZ VIII. Zajęcia taneczne dla uczniów gimnazjum uczestniczących w zajęciach artystycznych	13
SCENARIUSZ IX. Zajęcia muzyczne dla klasy IV szkoły podstawowej z wykorzystaniem internetu	15
SCENARIUSZ X. Zajęcia dla uczniów gimnazjum z wykorzystaniem ICT	18
4. Warsztat pracy nauczyciela muzyki	19
Ankieta ewaluacyjna	25
Literatura	26

1. Planowanie pracy dydaktycznej nauczyciela

Nauczyciel planując swoją pracę dydaktyczną powinien wziąć pod uwagę cały proces organizacji działań, czyli fazę preparacji (przygotowanie działań) i fazę realizacji (wykonanie działań).

Wykonanie przedsięwzięć bez wcześniejszego ich zaplanowania może prowadzić do wielu negatywnych zjawisk, np. większego wysiłku potrzebnego do realizacji zadań, wydłużenia czasu uzyskania oczekiwanych rezultatów lub obniżenia poziomu końcowego efektu.

Planowanie jest więc podstawą przygotowania działań dydaktycznych nauczyciela, które – z właściwą realizacją – doprowadzą do osiągnięcia zamierzonego przez niego celu, zapobiegną przypadkowości, chaotyczności działań i decyzji, wyeliminują czynności zbędne.

Planując nauczyciel powinien uwzględniać plany długofalowe, które wyrażają się **planem kierunkowym** oraz plany obejmujące krótszy zasięg realizacji ujęte w **planie wynikowym i metodycznym**.

Etapy planowania dydaktycznego

Planowanie kierunkowe może obejmować okres całego cyklu edukacji uczniów, rok szkolny lub semestr. Nauczyciel wytycza w nim kierunki własnych działań edukacyjnych, określa i porządkuje hierarchicznie cele kształcenia, wiąże je z treściami nauczania i rozplanowuje orientacyjnie w czasie.

Przy opracowaniu planu kierunkowego nauczyciel musi zapoznać się z obowiązującymi dokumentami prawnymi, m.in. dokonać analizy podstawy programowej kształcenia ogólnego określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17), prześledzić też wykaz podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego przez MEN.

Podstawa programowa określa na danym etapie edukacji:

- podstawowe cele kształcenia dla przedmiotu muzyka, wyrażone w postaci wymagań ogólnych,
- treści nauczania opisane w szczegółowym języku wymagań,
- zalecane warunki i sposoby realizacji.

2. Podstawa programowa przedmiotu zajęcia artystyczne

Podstawa programowa kształcenia ogólnego jest nadrzędnym dokumentem wymaganym przy tworzeniu przez nauczyciela programu nauczania. Program pisany jest co najmniej na jeden etap edukacyjny i powinien zawierać informacje o sposobie organizacji procesu kształcenia oraz stanowić opis realizacji zadań edukacyjnych zapisanych w podstawie programowej. Nauczyciel powinien stworzyć go samodzielnie lub skorzystać z programu opracowanego przez innego autora wprowadzając do niego własne modyfikacje.

Program nauczania powinien być dostosowany do potrzeb edukacyjnych jego uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnych predyspozycji i możliwości intelektualnych oraz być poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym. Powinien też za-

pewniać ciągłość zadań na poszczególnych etapach kształcenia i możliwość ich realizacji przy wykorzystaniu zaplecza dydaktycznego i lokalowego szkoły.

Program zawiera:

- szczegółowe cele kształcenia i wychowania;
- treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej z muzyki;
- sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków w jakich program jest realizowany;
- opis założonych osiągnięć ucznia z uwzględnieniem standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów;
- propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.

Program nauczania dopuszcza do użytku szkolnego dyrektor szkoły na pisemny wniosek nauczyciela, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej. Do wniosku dołączona jest opinia nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe i kwalifikacje wymagane do prowadzenia zajęć muzyki lub konsultanta, doradcy metodycznego, lub zespołu nauczycielskiego, zespołu przedmiotowego lub innego zespołu problemowo-zadaniowego, o których mowa w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznych szkół.

Planowanie wynikowe jest związane z ewaluacją osiągnięć uczniów oraz standardami wymagań. Istotą planowanie wynikowe jest pomoc przy ocenianiu ucznia, określenie wymagań programowych dotyczących działu programowego lub kilkugodzinnej jednostki tematycznej i dostosowanie ich do obowiązującej skali stopni szkolnych.

Planowanie metodyczne dotyczy określonej jednostki lekcyjnej lub metodycznej. Służy realizacji założonych celów ogólnych i operacyjnych oraz przyczynia się do osiągania przez uczniów przewidzianych efektów w zakresie nabywania wiedzy, umiejętności oraz kształtowania ich właściwych postaw i zachowań.

Plan metodyczny to scenariusz (konspekt) zajęć lekcyjnych, który ukazuje treści kształcenia w formie sytuacji i akcji edukacyjnych skłaniających uczniów do wykonania przewidzianych czynności. Działania dydaktyczne powinny uwzględniać różne formy aktywności muzycznej, aby mogły dostarczyć uczniom wiele doznań poznawczych i satysfakcji twórczej. Usprawnieniem pracy może być włączenie ICT (Technologii Informacyjno-Komunikacyjnej). Elementami tych działań mogą być przygotowanie i redagowanie przez uczniów dodatkowych notatek, małe projekty edukacyjne na różne tematy, prezentacje multimedialne w PowerPoint, dotyczące m.in. biografii kompozytorów, terminów muzycznych, zagadnień z teorii i historii muzyki.

Scenariusz zajęć powinien zawierać:

- temat zajęć zgodny z programem nauczania;
- cele ogólne, które wyznaczają kierunki działań pedagogicznych nauczyciela;
- cele operacyjne formułujące osiągnięcia ucznia;
- metody i formy pracy stosowane przez nauczyciela dla osiągnięcia zaplanowanych celów, umożliwiające uczniom opanowanie wiedzy wraz z umiejętnościami wykorzystania jej w praktyce oraz podnoszące atrakcyjność zajęć dydaktycznych;
- środki dydaktyczne stosowane przy realizacji przewidzianych treści nauczania;
- przebieg zajęć lekcyjnych z opisem czynności dydaktycznych nauczyciela i uczniów;
- ewaluację zajęć po ich zakończeniu.

3. Przykłady scenariuszy zajęć dydaktycznych z muzyki i zajęć artystycznych

Planowanie dydaktyczne na każdym etapie powinno mieć przemyślaną przez nauczyciela taktykę działania. Tadeusz Kotarbiński wyróżnia 11 cech dobrego planu dydaktycznego, które pozwolą złożyć się na jego trafność, logiczną konstrukcję oraz walory użytkowe. Plan powinien być:

- celowy – jego wykonanie powinno prowadzić do osiągnięcia zamierzonego celu;
- perspektywiczny – obejmujący planowanie długofalowe;
- strategiczny – należycie ograniczony w detalach;
- racjonalny – ugruntowany poznawczo, zgłębiany;
- kompletny – całościowy, niepozostawiający luk i niedomówień;
- zgodny wewnętrznie – żadna część planu nie może być sprzeczna i jego inną częścią;
- wykonalny – cechujący się dużym prawdopodobieństwem realizacji;
- operatywny – łatwy w zastosowaniu, przejrzysty, czytelny;
- elastyczny – podatny na zmiany i modyfikacje;
- terminowy – wyznaczający termin i czas;
- skuteczny – dający pewność pożądanego wyniku.

Wieloletowe planowanie przez nauczyciela własnej pracy dydaktycznej przyczyni się do zwiększenia jego skuteczności nauczania i wychowania oraz lepszego wykorzystania zasobów (wiedzy, motywacji, środków własnych i uczniów). Pozwoli mu też na świadomą kontrolę przebiegu kształcenia oraz uzyskiwanych efektów pracy.

► SCENARIUSZ I.

Zajęcia artystyczne – Chór szkolny

■ Wymagania ogólne:

- I. Uczeń odbiera wypowiedzi, wykorzystuje zawarte w nich informacje.
- II. Uczeń tworzy wypowiedzi.
- III. Uczeń analizuje i interpretuje teksty kultury.

■ Wymagania szczegółowe:

1. Odbiór i wykorzystanie informacji. Uczeń:

- 1) stosuje różne rodzaje aktywności muzycznej:

- a) śpiewa:

- kształci swój głos poprzez wykonywanie ćwiczeń emisyjnych i rozwijających skalę głosu,
- wykonuje ćwiczenia rozwijające słuch muzyczny, wrażliwość intonacyjną, pamięć muzyczną,
- wykonuje ćwiczenia harmoniczne w różnych skalach i tonacjach,
- kanony,
- pieśni w opracowaniu dwu-, trzygłosowym z różnego repertuaru zachowując higienę głosu;

- b) aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym szkoły i środowiska:

- uczestniczy w szkolnych okolicznościowych imprezach artystycznych,
- reprezentuje szkołę w środowisku,
- bierze udział w przeglądach i konkursach chórów szkolnych;

- 2) stosuje podstawowe pojęcia związane ze śpiewem:
    - a) posługuje się zapisem nutowym podczas wykonywania utworów muzycznych,
    - b) odczytuje głosy w partyturze chóralnej;
  - 3) wyjaśnia rolę dyrygenta w chórze.
2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:
- 1) posiada umiejętności tworzenia wokalnych wypowiedzi dźwiękowych o różnych funkcjach;
  - 2) uczestniczy w opracowaniu utworów wielogłosowych;
  - 3) wykonuje improwizacje głosowe.
3. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń:
- 1) świadomie odbiera literaturę chóralną:
    - a) dokonuje oceny atrakcyjności i wartości repertuaru;
  - 2) rozpoznaje i określa elementy muzyki oraz budowę utworu muzycznego;
  - 3) interpretuje wykonywane utwory zgodnie z ich przeznaczeniem:
    - a) stosuje w śpiewie zmiany tempa, dynamiki i różnorodną artykulację,
    - b) kształci umiejętności artystycznego wykonywania pieśni chóralnych,
    - c) określa charakter utworu i wskazuje środki potrzebne do uzyskania właściwego wyrazu artystycznego.

■ Warunki realizacji:

- płytoteka;
- odtwarzacz CD;
- biblioteczka;
- komputer, programy multimedialne;
- uczestnictwo w koncertach muzycznych.

➤ SCENARIUSZ II.

Zajęcia artystyczne – Klub melomana

■ Wymagania ogólne:

- I. Uczeń odbiera wypowiedzi, wykorzystuje zawarte w nich informacje.
- II. Uczeń tworzy wypowiedzi.
- III. Uczeń analizuje i interpretuje teksty kultury.

■ Wymagania szczegółowe:

1. Odbiór i wykorzystanie informacji. Uczeń:
  - 1) rozróżnia podstawowe formy muzyczne, rodzaje i gatunki muzyki klasycznej, jazzowej i rozrywkowej;
  - 2) rozróżnia i klasyfikuje współczesne instrumenty orkiestrowe w oparciu o źródła dźwięku, rozróżnia rodzaje zespołów wykonawczych;
  - 3) porządkuje chronologicznie epoki w historii muzyki, wskazuje ich typowe cechy,
  - 4) przyporządkowuje wybitnych kompozytorów do epoki;
  - 5) charakteryzuje różnorodne źródła informacji o muzyce (encyklopedie muzyczne, strony www);
  - 6) świadomie słucha wybranych dzieł literatury muzycznej polskiej, europejskiej i światowej.

2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:

- 1) omawia życiorysy i twórczość kompozytorów reprezentatywnych dla kolejnych epok, (M. Gomółka, J. S. Bach, A. Vivaldi, W. A. Mozart, J. Haydn, L. van Beethoven, F. Chopin, F. Schubert, S. Moniuszko, K. Szymanowski, I. Strawiński, W. Lutosławski, K. Penderecki);
- 2) charakteryzuje wybrane utwory muzyczne ww. twórców oraz inne, wysłuchane i omówione na zajęciach;
- 3) tworzy wypowiedzi o muzyce – opisuje typowe cechy słuchanych utworów, charakteryzuje estetykę utworu i jego wykonania;
- 4) charakteryzuje polskie tańce narodowe, wybrane tańce innych narodów, tańce towarzyskie;
- 5) wypowiada się o muzyce – opisuje typowe cechy epok w dziejach muzyki polskiej, europejskiej i światowej; opisuje cechy słuchanych utworów, charakteryzuje estetykę utworu i jego wykonanie.

3. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń:

- 1) świadomie odbiera muzykę – rozpoznaje: wybrane gatunki muzyki wokalne i instrumentalnej;
- 2) rozpoznaje wybrane dzieła muzyczne oraz zna nazwiska ich twórców;
- 3) rozpoznaje aparat wykonawczy (muzyki wokalne, instrumentalnej i wokálně-instrumentalnej);
- 4) ocenia i wartościuje dzieło oraz jego wykonanie, formułuje opinie na temat wartości artystycznej utworu muzycznego i jego wykonania;
- 5) dostrzega wartość muzyki ludowej, ocenia wartość artystyczną różnych kierunków muzyki rozrywkowej i młodzieżowej.

■ Warunki realizacji:

- sala przestronna, łatwa do wietrzenia;
- literatura chóralna, partytury;
- instrument do akompaniamentu;
- odtwarzacz CD i płytoteka;
- udział w koncertach, przeglądach chórów.

➤ SCENARIUSZ III.

Zajęcia artystyczne – Mój region, moje korzenie

(na podstawie koncepcji Andrzeja Peć)

■ Wymagania ogólne:

- I. Uczeń odbiera wypowiedzi, wykorzystuje zawarte w nich informacje.
- II. Uczeń tworzy wypowiedzi.
- III. Uczeń analizuje i interpretuje teksty kultury.

■ Wymagania szczegółowe:

1. Odbiór i wykorzystanie informacji. Uczeń zna:

- 1) przejawy kultury ludowej funkcjonującej współcześnie;
- 2) instytucje, które upowszechniają i chronią kulturę ludową;
- 3) pojęcia: folklor, folklorizm, kultura ludowa, lud, ludowy, muzyka ludowa, tradycja, obyczaj, przysłowie, naród, tożsamość;

- 4) sylwetkę i twórczość Oskara Kolberga oraz folklorystów swojego regionu
  - 5) instrumentarium ludowe.
2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:
- 1) wybiera temat poszukiwań (badań), gromadzi, selekcjonuje i porządkuje materiał;
  - 2) przeprowadza wywiad z informatorami dotyczący, np. zbierania przysłów lub przyspiewek;
  - 3) zbiera, analizuje różnorodne przejawy kultury materialnej i duchowej własnego regionu (np. zdjęcia, teksty);
  - 4) zapisuje, charakteryzuje, nagrywa muzykę.
3. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń wykorzystuje posiadaną wiedzę i umiejętności do:
- 1) budowania tożsamości lokalnej i regionalnej oraz narodowej;
  - 2) korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy archiwów, fachowej literatury, oraz przekazów ustnych starszego pokolenia (np. dziadek, babcia);
  - 3) przeprowadzania wywiadów;
  - 4) tworzenia archiwum lub szkolnej izby regionalnej;
  - 5) publicznej prezentacji wyników badań;

■ Warunki realizacji:

- przenośne urządzenie do rejestracji dźwięku i obrazu;
- biblioteczka.

► SCENARIUSZ IV.

Zajęcia artystyczne – Muzyczne studio nagrań

■ Wymagania ogólne:

- I. Uczeń odbiera wypowiedzi, wykorzystuje zawarte w nich informacje
- II. Uczeń tworzy wypowiedzi
- III. Uczeń analizuje i interpretuje teksty kultury

■ Wymagania szczegółowe:

1. Odbiór i wykorzystanie informacji. Uczeń:
  - 1) rozróżnia podstawowe formy muzyczne, rodzaje i gatunki muzyki (rozdziela i klasyfikuje współczesne instrumenty orkiestrowe w oparciu o źródła dźwięku, rozróżnia rodzaje zespołów wykonawczych; porządkuje chronologicznie epoki w historii muzyki, wskazuje ich typowe cechy), przyporządkowuje wybitnych kompozytorów do epoki, charakteryzuje wybrane tańce, źródła informacji o muzyce (encyklopedie muzyczne, strony www);
  - 2) rozróżnia podstawowe formy muzyczne, rodzaje i gatunki muzyki klasycznej, jazzowej i rozrywkowej.
2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:
  - 1) nagrywa dźwięki (muzykę) przy pomocy różnorodnych interfejsów;
  - 2) ripuje materiał dźwiękowy z różnorodnych nośników dźwięku i obrazu;
  - 3) edytuje i przetwarza materiał dźwiękowy (np.: wycina, wkleja, dubluje, skraca, wydłuża, kompiluje materiał dźwiękowy; ustawia głośność, korekcję częstotliwości);

- 4) zapisuje materiał dźwiękowy w różnych formatach;
  - 5) zamienia format dźwięku;
  - 6) realizuje efekty specjalne;
  - 7) posługuje się elementarną terminologią związaną z realizacją dźwięku;
  - 8) wykorzystuje zdobyte informacje i umiejętności związane z realizacją dźwięku do tworzenia audycji muzycznych, videoclipów, szkolnych mediów oraz przedstawień teatralnych i uatrakcyjnienia imprez szkolnych.
3. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń wykorzystuje posiadaną wiedzę i umiejętności do:
- 1) opracowania opraw muzycznych do uroczystości szkolnych;
  - 2) przygotowania projektów multimedialnych (nie tylko artystycznych);
  - 3) opracowania własnych pomysłów kompozytorskich i realizatorskich;
  - 4) samodzielnego gromadzenia i selekcjonowania biblioteki dźwięków i nagrań;
  - 5) analizy materiału dźwiękowego pod względem brzmienia, jakości dźwięku;

■ Warunki realizacji:

- pracownia komputerowa z dostępem do internetu;
- oprogramowanie muzyczne licencjonowane lub powszechnie dostępne (freeware);
- sprzęt audio, mikrofony, wzmacniacz, mikser, itp.;
- wskazana jest współpraca z zajęciami modułowymi takimi jak: warsztaty dziennikarskie, teatralne, studio piosenki, zespół wokalny, warsztaty filmowe;
- szkoła stwarza możliwość prezentacji efektów.

➤ SCENARIUSZ V.

Zajęcia artystyczne – Zespół taneczny

■ Wymagania ogólne:

- I. Uczeń odbiera wypowiedzi, wykorzystuje zawarte w nich informacje.
- II. Uczeń tworzy wypowiedzi.
- III. Uczeń analizuje i interpretuje teksty kultury.

■ Wymagania szczegółowe:

1. Odbiór i wykorzystanie informacji. Uczeń:
  - 1) stosuje różne rodzaje aktywności muzycznej:
    - a) tańczy:
      - odtwarza ruchem rytmy i schematy rytmiczne,
      - wykonuje ćwiczenia na orientację w przestrzeni (rozdzielanie kierunków i linii tańca), kształtujące prawidłową postawę ciała, płynność i estetykę ruchów,
      - wykonuje kanony ruchowe i proste kombinacje ruchowe,
      - wykonuje ćwiczenia pantomimiczne,
      - wykonuje kroki i figury różnych tańców narodowych, regionalnych, towarzyskich i innych,
      - tańczy krótkie etiudy i miniatury w różnych technikach tanecznych,
      - tańczy układy choreograficzne do wybranej muzyki;
    - b) słucha muzyki:
      - poznaje repertuar muzyki popularnej i artystycznej;

- c) aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym szkoły i środowiska:
  - uczestniczy w szkolnych okolicznościowych imprezach artystycznych,
  - reprezentuje szkołę w środowisku,
  - bierze udział w przeglądach i konkursach tanecznych;
- 2) stosuje podstawowe pojęcia związane z tańcem:
  - a) zna podstawowe techniki taneczne,
  - b) rozróżnia podstawowe cechy tańców, zna ich charakterystyczne rytmy,
  - c) określa ruchową strukturę tańca: krok taneczny, figura taneczna, temat taneczny,
  - d) wykorzystuje charakter muzyki w układzie tanecznym,
  - e) wykorzystuje wiedzę z anatomii i fizjologii człowieka w prawidłowym wykonywaniu ćwiczeń ruchowych.
2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:
  - 1) uczestniczy w tworzeniu układów przestrzenno-ruchowych:
    - a) prostych układów tanecznych,
    - b) układów choreograficznych do przedstawień muzycznych i teatralnych,
    - c) dba o wyraz artystyczny tańca;
  - 2) improwizuje ruchem do muzyki:
    - a) swobodnie improwizuje, rozwija ekspresję ruchową,
    - b) ruch sceniczny, koordynuje ruch z muzyką.
3. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń:
  - 1) świadomie odbiera muzykę i taniec:
    - a) rozpoznaje i określa elementy muzyki i tańca,
    - b) określa techniki taneczne stosowane w układach i kompozycjach choreograficznych,
    - c) określa budowę kompozycji tanecznej i przestrzenno-ruchowej,
    - d) ocenia i wartościuje choreografię;
  - 2) interpretuje ruchem wykonywane utwory zgodnie z ich przeznaczeniem:
    - a) dobiera określony ruch taneczny dla wyrażenia tempa, dynamiki, artykulacji muzycznej,
    - b) interpretuje ruchem treści programowe i nastrój utworu, podkreśla charakter wyrazowy muzyki,
    - c) wyraża poprzez ruch swoje emocje;
  - 3) propaguje poprzez taniec zdrowy styl życia i aktywne formy spędzania wolnego czasu.

■ Warunki realizacji:

- sala do ćwiczeń (pożądana jest sala z lustrami i drążkami);
- odtwarzacz muzyki;
- płytoteka;
- rekwizyty i kostiumy charakterystyczne.

➤ SCENARIUSZ VI.

Zajęcia artystyczne – Zespół instrumentalny

■ Wymagania ogólne:

- I. Uczeń odbiera wypowiedzi, wykorzystuje zawarte w nich informacje.

II. Uczeń tworzy wypowiedzi.

III. Uczeń analizuje i interpretuje teksty kultury.

■ Wymagania szczegółowe:

1. Odbiór i wykorzystanie informacji. Uczeń:

1) stosuje różne rodzaje aktywności muzycznej:

a) gra:

- odtwarza na instrumentach perkusyjnych rytmy i schematy rytmiczne,
- odtwarza melodie na instrumentach melodycznych, np.: flet, dzwonki, gitara, pianino (keyboard);

b) słucha muzyki:

- poznaje repertuar muzyki popularnej i artystycznej;

c) aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym szkoły i środowiska:

- uczestniczy w szkolnych okolicznościowych imprezach artystycznych,
- reprezentuje szkołę w środowisku,
- bierze udział w przeglądach i konkursach muzycznych;

d) stosuje podstawowe pojęcia związane z grą na instrumentach;

- zna zapis nutowy,
- elementy muzyki.

2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:

1) uczestniczy w tworzeniu muzyki:

a) prostych akompaniamentów rytmicznych do muzyki instrumentalnej i wokalne;

b) proste utwory instrumentalne;

c) ilustracyjnej do szkolnych przedstawień teatralnych;

d) dba o wyraz artystyczny wykonywanych utworów;

2) improwizuje rytmy i melodie:

a) swobodnie improwizuje rytmy na instrumentach perkusyjnych;

b) improwizuje proste melodie na instrumentach melodycznych.

3. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń:

1) świadomie odbiera muzykę:

a) rozpoznaje i określa elementy muzyki;

b) określa charakterystyczne rytmy tańców narodowych;

c) określa charakterystyczne rytmy popularnych tańców towarzyskich;

d) określa budowę kompozycji;

e) ocenia i wartościuje muzykę pod względem interpretacji instrumentalnej;

2) interpretuje wykonywane utwory zgodnie z ich przeznaczeniem:

a) dobiera odpowiednie elementy muzyki dla wyrażenia tempa, dynamiki, artykulacji muzycznej;

b) interpretuje grą na instrumentach treści programowe i nastrój utworu, podkreśla charakter wyrazowy muzyki;

c) wyraża poprzez grę na instrumentach swoje emocje;

3) prezentuje swoją twórczość, swoje możliwości wykonawcze;

4) propaguje poprzez grę w zespole sposób ciekawego spędzania wolnego czasu.

■ Warunki realizacji:

– sala do ćwiczeń;

– odtwarzacz muzyki;

- płytoteka;
- instrumenty.

➤ SCENARIUSZ VII.

Zajęcia muzyczne w gimnazjum – Muzyka filmowa

■ **Cel główny:** Określenie roli muzyki w dziele filmowym

■ **Cele operacyjne:**

Uczeń:

- zna podstawowe informacje dotyczące rozwoju kina;
- potrafi wymienić czołowych kompozytorów muzyki filmowej;
- wie, jak muzyka wpływa na nastrój i przebieg akcji w filmie;
- rozpoznaje znane lajtmotywy i piosenki filmowe, odtwarza je głosem lub na Instrumencie;
- tworzy wypowiedzi na temat roli muzyki w filmie.

■ **Metody:** podająca, problemowa, ekspresyjna, programowana.

■ **Środki dydaktyczne:** płyty DVD z fragmentami filmów: *Awiator* (reż. Martin Scorsese) *Gwiezdne wojny* (reż. G. Lucas), *Amadeusz* (reż. M. Forman), *Chopin – Pragnienie miłości* (reż. J. Antczak), *Ogniem i mieczem* (reż. J. Hoffman), płyta CD z nagraniami piosenek: *My Heart Will Go On* (wyk. Celine Dion), *Dumka na dwa serca* (wyk. E. Górniak, M. Szcześniak), nagrania utworów: *Stary zamek* (M. Musorgski), *I Koncert fortepianowy e-moll cz. Allegro maestoso* (F. Chopin), *Koncert na róg nr 4 Es-dur, cz. Allegro moderato* (W. A. Mozart), nuty melodii z filmu *New York, New York* (J. Kander), rzutnik multimedialny, komputer, ekran.

■ **Przebieg lekcji:**

1. Powitanie.

2. Czynności organizacyjno-porządkowe.

3. Zabawa integracyjna „Kalambury filmowe”.

Wybrany uczeń ruchem i gestami obrazuje tytuł filmu lub jego charakterystyczną scenę. Pozostała część klasy odgaduje tytuł filmu.

Przykłady tytułów filmów: *Ogniem i mieczem*, *Deszczowa piosenka*, *W pustyni i w puszczy*, *Superman*, *Chopin – pragnienie miłości*.

4. Muzyka w dziele filmowym:

- krótka historia filmu – zapoznanie uczniów z historią kina, zwrócenie uwagi na ważne daty związane z jego rozwojem:
  - 1895 – wynalezienie kinematografu przez braci Augusta i Ludwika Lumiere;
  - 1896 – powstanie kina;
  - 1927 – film dźwiękowy;
  - 1932 – film kolorowy Hollywood (USA);
  - Lata 80. XX w. – kasety wideo;
  - 1997 – płyta DVD;

- prestiżowe nagrody muzyki filmowej: Oscary, Złote Globy, Cezary, Grammy-„Złote Lwy Gdańskie;

- czołowi kompozytorzy muzyki filmowej:

John Williams (ur. 1932 r.), dyrygent i kompozytor amerykański. Skomponował muzykę do największych przebojów ekranu ostatnich lat m.in.: *Szczęki*, *E.T.*, *Gwiezdne wojny*, *Superman*, *Imperium kontratakuję*, *Poszukiwacze zaginionej Arki*, *Lista Schindlera*, *Harry Potter i kamień filozoficzny*.

Maurice Jarre (ur. 1924-2009), francuski kompozytor, po latach tworzenia muzyki ilustracyjnej dla teatru zdobył rozgłos muzyką filmową. Za muzykę do filmów *Lawrence z Arabii* i *Doktor Żiwago* dwukrotnie otrzymywał Oscara. Skomponował muzykę do filmów: *Zmierzch bogów*, *Błaszany bębenek*, *Stowarzyszenie umarłych poetów*, *Fatalne zauroczenie*, *Duch* i inne.

Ennio Morricone (ur. 1928 r.), włoski kompozytor muzyki filmowej, jeden z najpopularniejszych twórców muzyki ilustracyjnej. Jego twórczość charakteryzuje się skromną instrumentalną i nostalgiczną melodyjnością. Największy rozgłos zyskały opracowania muzyczne filmów: *El Greco*, *Odrażający*, *brudni*, *źli*, *Corleone*. Nagrania muzyki filmowej Morricone cieszą się powodzeniem jako samodzielne utwory.

Bronisław Kaper (1902–1983) – był pierwszym Polakiem laureatem Oscara za piosenkę *Hi Lili Hi Low*, którą napisał w Hollywood do amerykańskiego filmu *Lili*.

Wojciech Kilar (ur. 1932 r.) napisał muzykę do ponad stu filmów polskich i zagranicznych, m.in.: *Lalka*, *Perła w koronie*, *Ziemia obiecana*, *Pan Tadeusz*, *Pianista*.

Krzysztof Dębski (ur. 1953 r.) jest autorem ścieżki dźwiękowej do ponad 50-ciu filmów fabularnych, telewizyjnych polskich i zagranicznych, m.in. *Cudowne dziecko*, *Kingsajz*, *Ogniem i mieczem*, *W pustyni i w puszczy*.

Zbigniew Preisner (ur. 1955 r.), polski kompozytor piosenek, muzyki teatralnej i filmowej. Światowy sukces osiągnął dzięki muzyce filmowej (muzyka do cykli *Dekalog*, *Trzy kolory*, oraz do filmów *Podwójne życie Weroniki*, *Europa, Europa*, *Tajemniczy ogród*). Trzykrotnie wyróżniany tytułem najwybitniejszego kompozytora muzyki filmowej roku przyznawanym przez Stowarzyszenie Krytyków w Los Angeles. W 1991, 1992, 1993 roku został nominowany do nagrody Oscara. Był dwukrotnym laureatem najważniejszej europejskiej nagrody filmowej – Cezara: 1995 i 1996 r.

- rola muzyki w filmie – prezentacja przez nauczyciela wybranych scen filmowych podkreślających muzykę jako:
  - element akcji scenicznej,
  - stylizacja środków akustycznych,
  - identyfikator sfery emocjonalnej bohaterów.

Przykładowe fragmenty filmów: *Gwiezdne wojny* (reż. G. Lucas), *Amadeusz* (reż. M. Forman), *Chopin – Pragnienie miłości* (reż. J. Antczak), *Ogniem i mieczem* (reż. J. Hoffman).

Wypowiedzi uczniów na temat roli muzyki w oglądanych fragmentach filmowych.

5. Muzyka adaptowana do filmu:

- obejrzenie fragmentu filmu *Awiator* (muz. John Logan) – rozpoznanie przez uczniów tytułu dzieła muzycznego adaptowanego do sceny filmowej (Tocata i fuga d-moll, J.S. Bach);

- tworzenie scenek filmowych do wybranych fragmentów muzyki klasycznej lub nadawanie tytułów poszczególnym scenom filmowym.
Przykładowa literatura muzyczna: *Stary zamek* (M. Musorgski), *I Koncert fortepianowy e-moll cz. Allegro maestoso* (F. Chopin), *Koncert na róg nr 4 Es-dur, cz. Allegro moderato* (W. A. Mozart).
6. Piosenki w filmie.
    - wysłuchanie piosenki *My Heart Will Go On* z filmu *Tytanic*;
    - zaśpiewanie piosenki *Dumka na dwa serca* z podziałem na role męskie i żeńskie.
  7. Lajtmotyw w filmie:
    - wysłuchanie tematu z filmu *Love story, Ojciec chrzestny*;
    - nauka gry na instrumencie motywu przewodniego z filmu *New York, New York*.
  8. Konkurs filmowy:
    - quiz słuchowy – odgadywanie tytułów filmów na podstawie wysłuchanych fragmentów muzyki filmowej.
  9. Praca domowa – Przygotowanie prezentacji multimedialnej w programie Power Point na temat. Muzyka na małym i dużym ekranie.
  10. Podsumowanie zajęć, ocena aktywności uczniów.
  11. Pożegnanie.

➤ SCENARIUSZ VIII.

Zajęcia taneczne dla uczniów gimnazjum uczestniczących w zajęciach artystycznych

Temat: Ćwiczenie w parze podstawowej figury tanecznej cha cha.

■ **Cel główny:** Nauka podstawowej figury tanecznej cha cha w parze.

■ **Cele operacyjne:**

Uczeń:

- poznaje styl i charakter tańca cha cha;
- tańczy krok podstawowy cha cha w przód i w tył;
- wykonuje poprawnie ćwiczenia na koordynację muzyczno-ruchową;
- doskonali umiejętność współdziałania w zespole;
- rozwija zainteresowania tańcem i muzyką.

■ **Metody:** podająca, ekspresyjna, ćwiczeń praktycznych.

■ **Środki dydaktyczne:** płyta CD z nagraniami muzyki tanecznej i relaksacyjnej, płyta DVD z nagraniem tańca cha cha, odtwarzacz płyt CD i DVD.

■ **Przebieg lekcji:**

1. Powitanie.
2. Czynności organizacyjno-porządkowe.
3. Krótka charakterystyka tańca chacha cha.

Taniec kubański w metrum 4/4, tempie 32-33 takty /min. Wywodzi się z rumbi i mambo.

Jego rytm to: (nauczyciel wstawia nuty)

Taniec opiera się na kroku chasse (czyt. szase) dostaw – dostaw – dostaw, charakterystyczne są też tzw. „przeprasty” – wyprostowanie kolan na „raz”.

Cha – chę akcentuje się na 1 i 3 miarę taktu.

4. Prezentacja tańca cha cha z płyty DVD:

- zwrócenie uwagi na postawę tancerzy i technikę taneczną.

5. Rozgrzewka przy muzyce.

Ustawienie uczniów w szachownicę. Postawa: sylwetka wyprostowana, ręce luźno wzdłuż tułowia, stopy oddalone od siebie na odległość jednej stopy. Nauczyciel głośno liczy od 1-8 w takt muzyki. Muzyka w tempie umiarkowanym, metrum 4/4.

- Ćwiczenia głowy:
  - skłony głowy w przód, w tył,
  - skręty głowy w prawą i w lewą stronę,
  - krążenie głowy.
- Ćwiczenie barków – każde ćwiczenie wykonuje się po kolei barkiem prawym, lewym, a następnie obydwoma barkami jednocześnie:
  - rytmiczne podnoszenie i opuszczanie barków,
  - wysuwanie barków w przód i w tył,
  - krążenie barków.
- Ćwiczenia ramion:
  - wznoszenie i opuszczanie ramion w bok, w górę i w przód.
- Ćwiczenia bioder – nogi ugięte w kolanach:
  - rytmiczne ruchy bioder w przód, tył, w prawą i w lewą stronę,
  - krążenia bioder.
- Ćwiczenia nóg:
  - rytmiczne podnoszenie w przód, bok i tył prawej, a następnie lewej nogi z akcentowaniem w powietrzu miar taktu ustawieniem stopy: fleks – point
- Ćwiczenia po kole:
  - marsz po kol,
  - podskoki zmienne z unoszeniem kolan w górę,
  - podskoki z podbijaniem pięt o pośladki,
  - podskoki z wyrzutami wyprostowanych nóg przed sobą (stopy w pozycji point – palce stóp obciążone w dół),
  - marsz z podskokiem na określonej miarę taktu.

6. Nauka podstawowego kroku cha cha.

Nauczyciel głośno wystukuje lub rozlicza schemat kroku podstawowego tańca. Po opanowaniu kroków uczniowie ćwiczą przy muzyce.

Krok podstawowy w przód rozpoczynając od nogi lewej

Na „raz „– krok lewą nogą w przód z naciskiem na przednią część stopy

Na „dwa” – postawienie prawej nogi i przeniesienie na nią ciężaru ciała

Na „trzy” – krok lewą nogą w bok

Na „i” – dostawienie prawej nogi do lewej

Na „cztery” – krok lewą nogą w bok

Krok podstawowy w przód rozpoczynając od nogi prawej

Na „raz „– krok prawą nogą w przód z naciskiem na przednią część stopy

Na „dwa” – postawienie lewej nogi i przeniesienie na nią ciężaru ciała

Na „trzy” – krok prawą nogą w bok

Na „i” – dostawienie lewej nogi do prawej

Na „cztery” – krok prawą nogą w bok

Krok podstawowy w tył rozpoczynając od nogi lewej

Na „raz „– krok lewą nogą w tył

Na „dwa” – mały krok prawą nogą w przód i przeniesienie na nią ciężaru ciała

Na „trzy” – krok lewą nogą w bok

Na „i” – dostawienie prawej nogi do lewej pozostawiając stopy w niewielkiej odległości od siebie

Na „cztery” – krok lewą nogą w bok

Krok podstawowy w tył rozpoczynając od nogi prawej

Na „raz „– krok prawą nogą w tył

Na „dwa” – mały krok lewą nogą w przód i przeniesienie na nią ciężaru ciała

Na „trzy” – krok prawą nogą w bok

Na „i” – dostawienie lewej nogi do prawej pozostawiając stopy w niewielkiej odległości od siebie

Na „cztery” – krok prawą nogą w bok

7. Ćwiczenie podstawowej figury tanecznej cha cha.

Figura taneczna zawiera się w dwóch taktach, czasie których partnerzy wykonują krok podstawowy w przód i w tył.

Trzymanie zamknięte

Partnerzy stoją twarzą do siebie w niewielkiej odległości. Tancerz obejmuje partnerkę prawym ramieniem, a lewą ręką trzyma jej prawą dłoń. Tancerka opiera lewą dłoń na prawym barku tancerza.

Tancerz rozpoczyna figurę krokiem podstawowym w przód od lewej nogi, w takcie drugim krok podstawowy w tył od prawej nogi. Tancerka rozpoczyna figurę krokiem podstawowym w tył od prawej nogi, w takcie drugim wykonuje krok podstawowy w przód od lewej nogi.

8. Ćwiczenia relaksacyjne przy muzyce.

9. Ocena pracy i zaangażowania uczniów.

10. Pożegnanie.

➤ **SCENARIUSZ IX.**

Zajęcia muzyczne dla klasy IV szkoły podstawowej z wykorzystaniem internetu

Temat: Muzykowanie indywidualne i zbiorowe.

■ **Cel główny:** Kształcenie umiejętności gry zespołowej.

■ **Cele operacyjne:**

Uczeń potrafi:

- odczytać zapis nutowy: tataizacją, solmizacyjnie i literowo;
- odnaleźć na instrumencie poszczególne dźwięki melodii i zagrać je;
- zagrać fragment utworu na instrumencie, solo i w zespole, z akompaniamentem nauczyciela lub z podkładem instrumentalnym;
- zagrać fragment utworu na instrumencie, solo i w zespole, z akompaniamentem ze strony www.musicbus.it

■ **Metody:** programowane, ćwiczeń praktycznych.

■ **Środki dydaktyczne:** nuty utworu *Etiudka na flet i dzwonki* (muz. P. Kaja), komputer z dostępem do internetu, flety, dzwonki, pianino lub odtwarzacz płyt CD, płyta CD z nagraniem akompaniamentem do melodii *Etiudka na flet i dzwonki* (muz. P. Kaja).

■ **Przebieg lekcji:**

1. Powitanie.
2. Czynności organizacyjno-porządkowe.
3. Analiza i odczytanie zapisu nutowego tataizacją, solmizacyjnie i literowo – *Etiudka na flet i dzwonki*.

Etiudka na flet i dzwonki

The image shows a musical score for a piece titled "Etiudka na flet i dzwonki". It is written in 4/4 time and consists of four staves. The first three staves are for the flute (flet) and the fourth is for the bells (dzwonki). The piece is in 4/4 time and features a simple melody with rests and eighth notes.

4. Wykonanie pierwszej etiudki: ćwiczenia w tempie wolnym i umiarkowanym, a w finale z akompaniamentem (solo i w zespole).
5. Wykonanie drugiej etiudki ze strony www.musicbus.it: ćwiczenia jak wyżej.

The image shows a screenshot of the Musicbus website. The page displays a song titled "dolce melodia" by Fabrizio Ferrarin. The score is in 3/4 time and includes lyrics in Italian: SOL RE SOL MI- LA- RE SOL RE SOL MI- LA- RE SOL MI- SI- MI- SI- LA- RE SOL SOL RE SOL MI- LA- RE SOL. The website interface includes a navigation bar with "home", "singing", "playing", and "games" buttons. A red banner at the bottom of the score area says "5 % wait loading Song".

6. Ocena pracy i zaangażowania uczniów.
7. Praca domowa – utrwalenie na instrumencie poznanego materiału ze strony www.musicbus.it
8. Pożegnanie.

➤ SCENARIUSZ X.

Zajęcia dla uczniów gimnazjum z wykorzystaniem ICT

Temat: Elektroniczne instrumenty oraz urządzenia do zapisywania i odtwarzania dźwięku.

■ **Cel główny:** kształcenie umiejętności poszukiwania informacji w sieci Internet oraz posługiwania się programem PowerPoint.

■ **Cele operacyjne:**

Uczeń potrafi:

- zdefiniować pojęcia *syntezator*, *muzyka elektroniczna*;
- wymienić znanych kompozytorów muzyki elektronicznej;
- wymienić popularne urządzenia do zapisywania i odtwarzania dźwięku;
- zdefiniować zagadnienie oraz sprecyzować zapytanie wpisywane do wyszukiwarki, np. Google'a;
- wyszukiwać i selekcjonować pozyskane informacje w sieci internet.

■ **Metody:** podająca, ekspresyjna, ćwiczeń praktycznych.

■ **Środki dydaktyczne:** płyta CD z nagraniami muzyki, laptop z podłączeniem do internetu, rzutnik multimedialny lub tablica multimedialna, pożądana pracownia informatyczna.

■ **Przebieg lekcji:**

1. Powitanie.
2. Czynności organizacyjno-porządkowe.
3. Omówienie i analiza zagadnień:
  - nowe instrumenty muzyczne w XX wieku,
  - syntezatory,
  - samplery,
  - muzyka elektroniczna.

Młodzież w grupach korzystając z zasobów internetu przygotowuje się do zreferowania wyżej wymienionych zagadnień.

4. Krótkie przedstawienie i porównanie kompozytorów muzyki elektronicznej XX wieku.

Nauczyciel omawia ww. temat wykorzystując prezentację wykonaną w programie PowerPoint.

5. Słuchanie wybranych utworów muzyki elektronicznej:
  - prezentacja przez nauczyciela wybranych utworów;
  - pytania dodatkowe do uczniów dotyczące słuchania analitycznego, np.: jakie instrumenty słychać w nagraniu, jakie efekty dźwiękowe temu towarzyszą, czy brzmienie instrumentów elektronicznych przypomina dźwięk instrumentów akustycznych, czy są to zupełnie inne, nowe brzmienia? Zapisywanie przez uczniów własnych spostrzeżeń.

6. Technika dla muzyki – omówienie i analiza zagadnień:

- urządzenia do rejestracji i odtwarzania dźwięku (historia),
- oprogramowanie,
- ciekawe strony www.

Młodzież w grupach korzystając z zasobów internetu przygotowuje się do zreferowania wyżej wymienionych zagadnień. Każda z grup przygotowuje linki do stron www, na których znajdują się poszukiwane informacje.

W przypadku braku możliwości podłączenia się online na lekcji, młodzież może wcześniej korzystając z internetu w bibliotece lub w domu przygotować prezentacje multimedialne do lekcji.

7. Podsumowanie pracy uczniów:

- uwagi i spostrzeżenia dotyczące wyszukiwania, selekcji i prezentacji materiału w postaci multimedialnej;
- porównanie tradycyjnego sposobu przekazywania wiedzy (wykład, książka) z prezentacją multimedialną wymienionych w pkt 3. zagadnień;
- ocena prac uczniów.

8. Pożegnanie.

4. Warsztat pracy nauczyciela muzyki

Środki dydaktyczne to zaplecze warunkujące jakość oferowanych uczniom usług dydaktycznych. Wyposażenie pracowni w instrumenty muzyczne (dzwonki, metalofony, ksylofony, instrumenty perkusyjne, pianino), a także odtwarzacz CD, komputer z dostępem do Internetu, rzutnik multimedialny, bogatą płytotekę, śpiewniki, encyklopedie, tablice oraz inne pomoce dydaktyczne, daje większą szansę nauczycielowi na osiągnięcie sukcesu dydaktycznego, a uczniom gwarancje interesujących lekcji opartych na praktyce muzycznej. Należy jednak pamiętać, że nawet najlepsze środki dydaktyczne nie zastąpią w pracy dobrego nauczyciela, są natomiast w stanie zdecydowanie podnieść atrakcyjność wprowadzanych metod i form nauczania.

Literatura muzyczna do wyboru:

Średniowiecze

- * Wincenty z Kielczy – *Celebret Polonia*
– *Gaude Mater Polonia*
- * Anonim – *Bogurodzica*
- * Anonim – *Annua recolamus*
- * Anonim – *Benedicamus Domino*
- * Anonim, *Inviolata*
- * Guillaume de Machaut – *Missa de Notre Dame (cz. Gloria)*

Renesans

- * Mikołaj Gomółka – *Nieście chwałę mocarze*
  - *Kleszczmy rękoma*
  - *Pan króluje*
- * Wacław z Szamotuł – *Już się zmierzcha*
  - *Modlitwa, gdy dziatki idą spać*
- * Mikołaj z Krakowa – *Aleć nade mną Wenus*
- * Wojciech Długoraj – *Villanella*
- * Mikołaj Zieleński – *Magnificat*
- * Anonim – *Taniec Rex* z tabulatury Jana z Lublina
- * Guillaume Dufay – *Flos florum*
- * Jean Ockeghem – *Requiem* (Missa pro defunctis), cz. Kyrie
- * Josquin des Prés – *Motet (Absalon, fili mi)*
- * Orlando di Lasso – *Jubilate Deo*
- * Giovanni Pierluigi da Palestrina – *Missa Papae Marcelli*

Barok

- * Antonio Vivaldi – *Cztery pory roku*
  - *Koncert C-dur na dwie trąbki, cz. Allegro*
  - *Concerto grosso a-moll, cz. Allegro*
- * Arcangelo Corelli – *Koncert nr 8 (Bożonarodzeniowy)*
- * Tommaso Albinoni – *Adagio*
- * Alessandro Marcello – *Koncert na obój i orkiestrę smyczkową d-moll*
- * Johann Sebastian Bach, *Koncert brandenburski nr 5, cz. I*
  - *Koncert brandenburski nr 2, cz. I*
  - *Koncert brandenburski nr 3, cz. I*
  - *Suita orkiestrowa nr 2 h – moll*
  - *Koncert na dwa klawesyny C-dur nr 2 (BWV 1061)*
  - *Msza h-moll*
  - *Pasja wg św. Jana*
  - *Preludium i fuga C-dur*
  - *III Suita D-dur (Aria na strunie G)*
  - *Das alte Jahr vergangen ist – kantata*
- * Georg Friedrich Haendel – *Mesjasz, cz. Alleluja*
  - *Concerto grosso G-dur op. 6 nr 1*
  - *Ombra mai fu aria z opery Xerxes*
  - *Sosarme*
  - *Juliusz Cezar*
  - *Muzyka sztucznych ogni*

– *Muzyka na wodzie*

- * Georg Philipp Telemann – *La Majeste*
  - *Koncert D-dur na flet, smyczki i basso continuo*
  - *Koncert D-dur na trąbkę, smyczki i basso continuo*
- * Henry Purcell, *Dydona i Eneas*
  - *Entrada z The Indian Queen*
- * Marc-Antoine Charpentier – *Preludium z Te deum*
- * Louis-Claude Daquin, – *Kukułka*
- * Domenico Scarlatti – *Sonata C-dur (L. 104)*
- * Francois Couperin – *La superbe ou La Forqueray z XVII Ordre (Suity)*
- * Christoph Willibald Gluck – *Que faro senza Euridice* aria z opery *Orfeusz i Eurydyka*
- * Jean-Philippe Rameau – *Tamburyn*
- * Johann Pachelbel – *Kanon*
- * Adam Jarzębski – *Tamburetta*
- * Marcin Mielczewski – *Canzona prima*
- * Grzegorz Gerwazy Gorczycki – *Laetatus sum*
- * Bartłomiej Pękiel – *Trzy tańce polskie*

Rokoko

- * Luigi Boccherini – *Menuet*

Klasycyzm

- * Joseph Haydn – *Symfonia nr 34 d-moll (Allegro, cz. I)*
  - *Kwartet smyczkowy Es-dur op. 20 nr 1 (Allegro moderato)*
  - *Symfonia D-dur „Zegarowa” nr 101 (Andante, cz. II)*
  - *Koncert na trąbkę Es-dur (Finał Allegro)*
  - *Kwintet smyczkowy (Adagio cantabile)*
  - *Kwartet „Cesarski” (cz. II)*
  - *Symfonia Nr 27 (cz. I)*
  - *Symfonia „Niespodzianka” (cz. II)*
  - *Koncert skrzypcowy Nr 4 (cz. I)*
- * Wolfgang Amadeusz Mozart – *Symfonia g-moll, nr 40 KV 550 (Allegro moderato, cz. I)*
  - *Eine kleine Nachtmusik (Allegro, cz. I)*
  - *Koncert fortepianowy d-moll KV 446 (Allegro, cz. I)*
  - *Czarodziejski flet (Aria Królowej Nocy z II aktu)*
  - *Requiem (Dies Irae, Lacrimosa)*
  - *Wesele Figara (Uwertura)*

- *Symfonia A-dur, nr 29 (cz. I)*
- *Marsz Turecki*
- *Koncert fortepianowy d-moll, nr 21*
- *Koncert klarnetowy A-dur (Adagio)*
- *Koncert obojowy C-dur (Rondo)*
- *Koncert na róg i orkiestrę Nr 4 (Rondo)*
- * Ludwig van Beethoven – V Symfonia c-moll
  - *III Symfonia Es-dur „Eroica” (cz. I)*
  - *IX Symfonia d-moll (Finał, cz. IV)*
  - *Sonata „Księżycowa” cis-moll op. 27*
  - *Sonata „Patetyczna” D-dur op. 28*
  - *Dla Elizy*
  - *Koncert fortepianowy Nr 3*
  - *Rondo a capriccio G-dur*
- * Leopold Mozart – *Sanna*

Romantyzm

- * Franz Schubert – *Ave Maria*
  - *Kwintet „Pstrąg” (cz. V, Wariacje)*
  - *Symfonia Nr 8 „Niedokończona”*
  - *Polna różyczka*
  - *Król olch*
- * Robert Schumann, *Koncert fortepianowy a-moll op. 54 (Allegro affettuoso, cz. I)*
  - *Baśń zimowa*
- * Niccolò Pagnini, *Kaprys a-moll op. 1 nr 24*
  - *Koncert skrzypcowy Nr 2, cz. III, Rondo „Dzwonkowe”*
- * Felix Mendelssohn-Bartholdy, *Symfonia A-dur op. 90 nr 4 „Włoska”*
  - *Sen nocy letniej*
- * Hector Berlioz – *Symfonia fantastyczna*
- * Fryderyk Chopin – *Polonez g-moll*
  - *Preludium A-dur op. 28 nr 7*
  - *Polonez A-dur op. 40 nr 1*
  - *Koncert fortepianowy e-moll op. 11, cz. II*
  - *Mazurek F-dur op. 68 nr 3*
  - *Walc Des-dur op. 64 nr 1 (Minutowy)*
  - *Preludium op. 28 nr 4*
  - *Mazurek D-dur op. 33 nr 2*
  - *Życzenie*
- * Henryk Wieniawski – *Kujawiak*

Muzyka II poł. XIX w.

- * Antoni Dworzak – *Taniec słowiański na 4 ręce op. 72 nr 10*
  - *Symfonia Nr 9 „Z Nowego Świata”*
  - *Humoreska*
- * Bedřich Smetana, *Wettawa*
- * Edvard Grieg – *Suita Peer Gynt op. 46*
  - *Koncert fortepianowy a-moll (cz. I)*
- * Aleksander Borodin – *Książ Igor (Tańce Połowieckie)*
- * Nikołaj Rimski-Korsakow – *Lot trzmiela*
  - *Szeherezada (cz. I)*
- * Piotr Czajkowski – *Dziadek do orzechów*
  - *Jezioro łabędzie*
  - *Romeo i Julia*
  - *Koncert fortepianowy nr 1 b-moll*
- * Modest Musorgski – *Obrazki z wystawy*
- * Stanisław Moniuszko – *Przylecieli sokołowie*
  - *Straszny Dwór*
  - *Halka*
  - *Kozak*
- * Johhanes Brahms – *Taniec węgierski Nr 5*
- * Franc Liszt – *II Rapsodia węgierska*
- * Richard Wagner – *Walkiria (Lot Walkirii)*
  - *Lohengrin (Marsz weselny)*
- * Camille Saint – *Saëns – Karnawał zwierząt*
  - *Taniec szkieletów*
- * Richard Strauss – *Ucieszne figle Dyla Sowizdrzała op. 28*
- * Gioacchino Rossini – *Cyrulik sewilski*
  - *Uwertura do oper – Wilhelm Tell*
- * Giuseppe Verdi – *Rigoletto (La donna mobile)*
  - *Nabucco (Chór Żydów)*
- * Charles Gounod – *Faust (Walc Małgorzata)*
- * Georges Bizet – *Carmen (Habanera)*
- * Jacques Offenbach – *Orfeusz w piekle (Kankan)*
  - *Opowieści Hoffmana (Barkarola)*

Muzyka końca XIX i początku XX wieku

- * Paul Dukas – *Uczeń czarnoksiężnika*

- * Claude Debussy – *Popołudnie Fauna*
  - *Morze*
  - *Ogrody w deszczu*
  - *Sirinx*
- * Maurice Ravel – *Koncert d-dur* na fortepian na lewą rękę i orkiestrę
  - *Bolero*
- * George Gershwin – *Błękitna rapsodia* (fragmenty)
  - *Amerykanin w Paryżu* (fragmenty)
- * Mieczysław Karłowicz – *Smutna opowieść* op. 13
  - *Rapsodia litewska*
- * Ignacy Paderewski – *Menuet G-dur*
- * Ludomir Różycki – *Pan Twardowski (Krakowiak)*
- * Karol Szymanowski – *Pieśni kurpiowskie*
  - *Harnasie* (fragmenty)
  - *Pieśń Roksany* z opery *Król Roger*
  - *Źródło Aretuzy*

Muzyka XX wieku

- * Rolf Libermann – *Koncert na zespół jazzowy i orkiestrę symfoniczną*
- * Igor Strawiński – *Ognisty ptak* (Finał)
- * Carl Orff – *Carmina Burana*
- * Benjamin Britten – *Peter Grimes (Interlude 1)*
- * Leonard Bernstein – *On The Town (I can cook too)*
- * Olivier Messiaen – *L'Alouette Calandrelle*
  - *Budzenie się ptaków*
- * Sergiusz Prokofiew – *Zimowe ognisko* op. 122
  - *Ognisty ptak* z baletu *Pietruszka*
- * Arnold Schönberg – *Variations* op. 31 (Wstęp i temat)
- * Paul Hindemith – *Trauermusik* (II)
- * Joaquin Rodrigo – *Concierto de aranjuez* (Adagio, cz. II)
- * Grażyna Bacewicz – *Oberek*
  - *Kołysanka*
- * Witold Lutosławski – *Etiuda nr 2*
  - *Mała suita* (fragmenty)
- * Krzysztof Penderecki – *Pasja według św. Łukasza (Deus meus...)*
  - *Tren ofiarom Hiroszimy*
- * Henryk Mikołaj Górecki – *III Symfonia* (cz. II)
  - *Zdrowaś bądź Maryja*

- * Wojciech Kilar – *Polonez* z filmu *Pan Tadeusz*
  - *Bogurodzica*
  - *Krzesany*
- * Jan A. P. Kaczmarek – muzyka do filmu *Marzyciel*
- * Muzyka ludowa
- * Tance narodowe: *Polonez, Krakowiak, Mazur, Oberek, Kujawiak*
- * Utwory taneczne w rytmie cha-cha, samby, rumbi, salsy, tanga

5. Ankieta ewaluacyjna

Każdy nauczyciel powinien otrzymywać informacje zwrotne od uczniów o prowadzonych przez siebie zajęciach. Wpływają one na poprawę jakości nauczania, są wskazówką do poszukiwań nowych rozwiązań metodycznych i weryfikacji działań edukacyjnych. Regularnie prowadzona ewaluacja zapobiega też efektowi wypalenia zawodowego. Nauczyciele, którzy po swoich zajęciach prowadzą ewaluację, dostrzegają potrzebę doskonalenia się lub wprowadzania pewnych zmian w stosowanych przez siebie formach i metodach pracy.

Przykładowa ankiety ewaluacyjna

1. Czy chętnie przychodziłeś/aś na lekcje muzyki?
  - a) tak, ponieważ: .....
  - b) nie, ponieważ: .....
2. Czy podobał Ci się proponowany przez nauczyciela repertuar wokalny?
  - a) tak, ponieważ: .....
  - b) nie, ponieważ: .....
3. Czy podobał Ci się proponowany przez nauczyciela repertuar instrumentalny?
  - a) tak, ponieważ: .....
  - b) nie, ponieważ: .....
4. Czy sposób przekazywania wiedzy przez nauczyciela był dla Ciebie czytelny i zrozumiały?
  - a) tak, ponieważ: .....
  - b) nie, ponieważ: .....
5. Czy sposób prowadzenia zajęć i zaangażowanie nauczyciela pozwoliło Ci na opanowanie nowych umiejętności muzycznych (np. śpiewania, grania)?
  - a) tak, ponieważ: .....
  - b) nie, ponieważ: .....
6. Czy lekcje muzyki wpłynęły na wzrost Twojego zainteresowania muzyką?
  - a) tak, ponieważ: .....
  - b) nie, ponieważ: .....
7. Czy zadawane przez nauczyciela prace domowe przyczyniły się do sprawniejszego poszukiwania przez Ciebie informacji?
  - a) tak, ponieważ: .....
  - b) nie, ponieważ: .....

8. Czy lubisz słuchać muzyki?

a) tak, ponieważ: .....

b) nie, ponieważ: .....

9. Czy lekcje muzyki, w których uczestniczyłeś/aś, były dla Ciebie ciekawe?

a) tak, ponieważ: .....

b) nie, ponieważ: .....

10. Czy oczekujesz jakichś zmian na lekcjach muzyki?

a) tak, ponieważ: .....

b) nie, ponieważ: .....

Literatura

1. Arends R. I., *Uczymy się nauczać*. WSiP, Warszawa 1994.
2. Bednarzowa B., Młodzikowska M., *Tańce: rytm ruch muzyka*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1983.
3. Berendt J. E., *Wszystko o jazzie – od Nowego Orleanu do jazz-rocka*, PWM, Kraków 1991.
4. Brzozowska-Kuczkiewicz M., *Emil Jaques-Dalcroze i jego rytmika*, WSiP, Warszawa 1991.
5. Burowska Z., *Słuchanie i tworzenie muzyki w szkole*, WSiP, Warszawa 1980.
6. Burowska Z., *Wprowadzenie w kulturę muzyczną*, WSiP, Warszawa 1991.
7. Burowska Z., *Współczesne systemy wychowania muzycznego*. WSiP, Warszawa 1976
8. Cegieła J. *Przeboje mistrzów*, Wydawnictwa Radia i Telewizji, Warszawa 1987.
9. Chomiński J., Wikowska-Chomińska K., *Historia muzyki cz. 1 i 2*, PWM, Kraków 1990.
10. Chylińska T., Haraschin S., Schaeffer B., *Przewodnik koncertowy*, PWM, Kraków 1991.
11. *Da capo al. Fine*. Aneks nr 5, red. P. Kaja i A. Peć, ALEX, Dzierżoniów 1999.
12. *Encyklopedia muzyczna*, (red.) A. Chodkowskiego. PWN, Warszawa 1995.
13. Goriszowski W., Kowolik P., *Metodologiczno-Metodyczne Problemy Wychowania Muzycznego w zarysie*, Wydawnictwa Pedagogiczne ZNP, Kielce 1994.
14. Gwizdalanka D., *Przewodnik po muzyce kameralnej*, PWM, Kraków 1996.
15. Habela J., *Słowniczek muzyczny*, PWM, Kraków 2003.
16. Kaja P., *Muzyczne problemy*. Aneks Nr 4, ALEX, Dzierżoniów 1998.
17. Kaja P., *Muzyka i co dalej? Aneks Nr 1*. ALEX, Dzierżoniów 1994.
18. Kamińska B., *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży – ich poziom, rozwój i uwarunkowania*, Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina, Warszawa 1997.
19. Kański J., *Przewodnik operowy*, PWM, Kraków 2008.
20. Kłosiński M., *Człowiek w sytuacji kontaktu z muzyką*, Instytut Kultury, Warszawa 1995.
21. Komorowska M., *Zaproszenie do muzyki*, WSiP, Warszawa 1989.
22. Kydryński L., *Przewodnik po filmach muzycznych*, PWM, Kraków 2000.
23. Kydryński L., *Przewodnik operetkowy: wodewil, operetka, musical*, PWM, Kraków 1986.
24. *Metodologiczne podstawy Wychowania Muzycznego*, (red.) H. Danel-Bohrzyk, Uniwersytet Śląski, Katowice 1982.
25. *Międzyresortowy Program Edukacji Kulturalnej*, (oprac. red. J. Mesławska), Ministerstwo Kultury i Sztuki, Warszawa 1996.
26. Ochenduszek J., *Planowanie pracy dydaktycznej nauczyciela*, WOM w Bydgoszczy, Bydgoszcz 1997.
27. *Profil Kształcenia Nauczycieli Muzyki dla Potrzeb Szkoły Ogólnokształcącej. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Bydgoszczy w dniach 12-13.06.1996 r.*, (red.) E. Rogalski, Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy, Bydgoszcz 1997.
28. Panek W., *Hymny polskie*, Wydawnictwo Polskie, Wołomin Cop. 2007.

29. Piątkowski D., *Jazz. Encyklopedia muzyki popularnej*, Oficyna Wydawnicza Atena, Poznań 2005.
30. Przychodzińska M. *Polskie koncepcje powszechnego wychowania muzycznego. Tradycje – współczesność*, WSiP, Warszawa 1987.
31. Przychodzińska-Kaciczak M., *Zrozumieć muzykę*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1984.
32. Rudziński W., *Muzyka naszego stulecia*, WSiP, Warszawa 1995.
33. Schaeffer B., *Dzieje muzyki*, WSiP, Warszawa 1985.
34. Soleil J. J., Lelong G., *Najstłynniejsze dzieła muzyki światowej – leksykon muzyki instrumentalnej*, OPUS, Łódź 1993.
35. Stanley J., *Muzyka klasyczna. Wielcy kompozytorzy i ich arcydzieła*. ZYSK i S-ka, 2006.
36. *Sztuka Nauczania – Czynności nauczyciela*, (red.) K. Kruszewski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
37. *Teoria uczenia się muzyki według Edwina E. Gordona*. [w:] *Materiały II Seminarium Autorskiego w Krynicy 27.04.-03.05.1995 r.*, (red.) E. Zwolińska i W. Jankowski, Wydawnictwo Uczelniane WSP
38. Turska I., *Przewodnik baletowy*, PWM, Kraków 1997.
39. Waldorff J., *Sekrety Polihymnii*, ISKRY, Warszawa 1989.
40. Woźniak J., *Polska muzyka ludowa*, Skrypt PWSM w Gdańsku.
41. Wrotkowski J., *Dzieła, Style, Epoki: Architektura, Rzeźba, Malarstwo, Muzyka w popularnym zarysie*, Jerzy Wrotkowski, Gdynia 1992.
42. *Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki*, (red.) M. Manturzevska i H. Kotarska, WSiP, Warszawa 1990.
43. *Zagadnienia pedagogiki muzycznej*, (red.) H. Danel-Bobrzyk. Uniwersytet Śląski, Katowice 1993.
44. Zielska J., *Kształcenie słuchu muzycznego*, PWN, Warszawa 1988.

Wybrane strony internetowe:

<http://mediatheque.cite-musique.fr>
<http://mp3.eduskrypt.pl>
<http://museoprado.mcu.es>
<http://muzyka.onet.pl>
<http://pl.wikipedia.org>
<http://www.allmusic.com>
<http://www.art.net>
<http://www.artchive.com>
<http://www.childrensmusicworkshop.com>
<http://www.cite-musique.fr>
<http://www.eduskrypt.pl>
<http://www.infomusic.pl>
<http://www.interklasa.pl>
<http://www.menc.org>
<http://www.mnw.art.pl>
<http://www.moz.ac.at>
<http://www.opera.fm.pl>
<http://www.paramount.com>
<http://www.royalacademy.org.uk>
<http://www.sonypictures.com>